

ТУРЦИЯ

Единъ брой 2 гроша.

Единъ брой 2 гроша.

ВѢСТНИКЪ ЗА ИНТЕРЕСИТИ НА БЪЛГАРСКИЯТЪ НАРОДЪ.

ТУРЦИЯ издѣлува сѣка сѣбота на голѣмъ листъ, и сѣки вторникъ на малѣкъ. Годишната цѣна за въ Имперіята, по царската поща, е 4 бѣли меджидіета; вънъ отъ Имперіята, 5. Спомоществованіята трѣбува да сѣ годишни и прѣдплатени. Писмата за редакціята са надписувать до Г. Н. Геновича, редактора и издателя на вѣстника. Външните настоятели отговарять за вѣстника. Подписката на спомоществованіята става въ Ц/градъ-Бейоглу, Асмаж-Меджидъ № 23.

ОБЩИ НАЧАЛА ВЪРХУ ОРГАНИЗАЦІЯТА НА УЧИЛИЩАТА.

III.

За лицата патоварени съ прѣподаваніето.

Трѣбува още шото единъ учителъ да не бѣде занимавъ съ работи отлични отъ уроци му, нѣщо което, по злостастіе, забѣлѣзвами въ много заведения. Има уроци които искать едно твърдъ серіозно приготвеніе или които докарвѣтъ отъ по-дирѣ си значителни трудове, както, наприкладъ, поправеніето на отреденити работи на ученицити. Единъ такъвъ урокъ иска повече врѣме отъ два или три отъ онѣзи които единъ малко утросненъ учителъ може да даде безъ да са приготви много и безъ да има нужда да прави сѣтѣвъ какъвто и да бѣде което да са отнася до него. Не трѣбува да избягива отъ прѣдъ очи че сѣки урокъ който трѣбува да са прѣдаде, уморява, най-много тѣзи които интересувать най-малко учителятъ, за туй рѣдко е да виждаме да са урѣждавъ прѣподаваніето единъ механизъмъ който не може да бѣде освѣтъ твърдъ врѣдителенъ за младежтъ. Има много учители за които едно голѣмо число уроци е една твърдъ силна работа; тѣ сѣ тогасъ наклонни, слѣдъ като сѣ изпълнили длъжността си, да търсятъ една почивка на умореніята си въ удовольствія и увеселенія които сѣ отъ едно твърдъ жалостно вліяніе върху нѣравненицѣ и умственни дарси и които напращають на тѣзи които трѣбува, въ нѣкои отношения, да служатъ за примѣръ на младежтъ. Като туку работата е да опрѣдѣляваме числото на часове които единъ учителъ ще бѣде длъженъ да посветява въ изпълненіето на дѣлото си, трѣбува да земемъ подъ вниманіе и занятиити които трѣбува да прѣйма. Когато можемъ да даваме на единъ учителъ сичко което му е нужно за да живѣе съобразно съ състояніето си, и че слѣдователно той не е принуденъ да прибѣгнува до други заниманія за да посрѣща своити нужди, нѣй имамъ право да искамъ отъ него работи съразмѣрни съ това което прѣйма, и нѣй не мислимъ че много ще изискуваме отъ него ако му искамъ три или четири урока на день. При сичко това опитътъ ни доказва че, обикновенно, най-малко платенити учители сѣ въ тѣзи заведения въ които нѣкои искать най-голѣмото число уроци.

Вижда ни са че най-доброто сръдство за да облѣгчимъ учителити ще бѣде да имъ даваме млади сътрудници, които чрезъ това сръдство, ще са приготвятъ сами на учителското поприще. Тѣзи младежи ще правять непрѣстанни усилія за да стануть способни да сполучвѣтъ единъ день едно добро мѣсто и не ще докарвѣтъ голѣми разходи, най-много ако, при общити уроци, тѣ биха могли още да печелѣтъ отъ особити уроци. Нѣй ще можимъ сѣщо тѣй да са служимъ съ млади учители за да направимъ заслуги въ много заведения, най-много, въ тѣзи въ които учители, ако и твърдъ възрастни за да вървѣтъ съ врѣмето, опазвѣтъ обаче мѣстата си. Тука, трѣбува да патоваримъ нѣкои помощникъ за една часть отъ уроци, и отъ тамъ, отъ една страна да възнаградимъ многогодишни трудове, а отъ друга, да направимъ на младежтъ една голѣма услуга. Това нали ще бѣде по-добрѣ отъ колкото да оставимъ да испада повече и повече едно заведение. Ника не ни възразявѣтъ невъзможността на работата, нѣй тя може да са направи; трѣбува само шото една твърда воля за доброто да въодушевява сичкити членове на обществото.

Нѣкои сѣ питали твърдъ често ако е стоило на едно заведение да има учители до животъ само. За първоначалнити училища твърдъ сгодна е, безъ противорѣчіе, шото единъ способенъ учителъ да

стои на сѣщото мѣсто толкось дълго врѣме колкото може да го изпълня съ единъ начинъ който да ползува младежтъ. Нѣй мислимъ че за други училища още, твърдъ желателно е шото много мѣста, и най-много първити да бѣдѣтъ до животъ. Въобще, едно твърдъ често мѣняване на учители е много врѣдително на едно заведение, понеже съ този начинъ мѣчно е ако нѣй невъзможно да са слѣдва единъ добръ опрѣдѣленъ планъ на прѣподаваніе и една сѣща метода. Нѣй отъ друга страна ще излѣзѣтъ по нѣкои повече неприлики отъ колкото сгоди ако даваме сичкити мѣста до животъ.

Нѣй смѣлимъ да кажемъ че учителити въобще не сѣ турени още въ гражданското общество както трѣбуваше да бѣдѣтъ. Онзи човѣкъ който е наистина достопочтенъ, може, колкото за лицето си, да са тури по-горѣ отъ това; нѣй колкото дълго врѣме ще съществува разностъ на чинове въ обществото, трѣбува да болѣествуваме шото учители да занимавѣтъ едно друго мѣсто отъ онова което имъ опрѣдѣляваме обикновенно; трѣбува шото общото уваженіе да бѣде съразмѣрно съ важността на мѣстата което занимавѣтъ. Единъ учителъ нѣма ли една служба толкось почтена колкото тѣзи на единъ пастырѣ. Учителътъ отъ едно просто селце не заслужа ли толкось почетъ въ сферата които занимава колкото единъ директоръ на едно високо училище или на едно училище въ единъ градъ? Нѣйго знаемъ добръ, не сѣ ученицити които мѣрѣтъ уваженіето което давѣтъ на учителити съ онова което имъ са засвидѣтствува въ свѣтътъ; при сичко това, естествено е че сѣки учителъ който занимава едно общо мѣсто трѣбува да бѣде уваженъ. Единъ учителъ има сичкото възможно право да са почита и отъ началницити си (настоятели) и отъ родителити на ученицити му. Не трѣбува да си въображаваме че сѣми направили сичко когато сѣми платили на учителити които могатъ да основѣтъ благополучіето на дѣцата които имъ сѣ поверени. Възможно е, разумѣва са, че нѣкои учители сѣ са унижали, и че сѣ дали случай да сѣ отнасями къмъ тѣхъ съ прѣзрѣніе, нѣй едно исклученіе не трѣбува никога да прави едно правило.

ВЪРХУ УЧЕНІЕТО И ВЪРХУ НАУКАТА ЗА ПРѢПОДАВАНІЕ.

III.

Общи начала на ученіето.

Дѣцата които учимъ, нѣмѣтъ сѣщата степенъ на развитіе. Прочее отъ първа важность е да испитваме на каква точка сѣ, както зацѣлкупността на познаніята имъ, тѣй и за чѣстѣта съ която искамъ особито да ги занимами. Тогасъ ученіето трѣба да захваща тѣмно отъ точката въ която, споредъ единъ внимателенъ испитъ, сѣми намѣрили ученицити. Ако небрѣжимъ това, както правѣтъ много отъ нашити учители, нѣй оцѣняваме твърдъ много или твърдъ малко знаніето имъ; нѣщо, което е противно на едно уредно и методическо прѣподаваніе което иска да съразмѣрва онова което прѣдаваме, на възрастъта, на дарбѣти, на познаніята и прѣдварителнити упражненія. Наклонността на дѣцата и тѣзи научителити не трѣбува единствено да рѣшава онова което трѣбува да правѣтъ; нѣй още по-малко желаніето на това или онова лице, което, безъ

да познава никакъ нуждата на ученицити, си присвоява правото да казва своето мнѣніе върху начинътъ съ който трѣбува да става прѣподаваніето. Една метода която отива твърдъ бѣржи, която строполява работити, е, въ общо правило, много по жалостна отъ колкото единъ ходъ на глѣдъ полекъ, и чрезъ който са поврѣщами често върху началата. Една главна причина на повърхностнити познанія на хората които са вървѣтъ за учени иди отъ това строполяваніе. Ако слушамъ родителити, тѣ ще ни кажѣтъ, наистина, че дѣцата имъ сѣ са занимали съ много работи белки; за туй тѣ сѣ научили до толкось по малко да са занимавѣтъ съ една работа, или да я знаятъ е съвсѣмъ различно.

Силити на душата, както и тѣзи на тѣлото, слѣдувѣтъ въ развитіето си единъ напрѣдъченъ ходъ. Първото правило на методологіята е слѣдователно да тури въ дѣятельность тѣзи на силити на душата които сѣ особито собствени за сѣка възраст. Трѣбува прочее да постѣпваме другояче, да даваме дѣцѣ отъ тѣзи които сѣ голѣмички, и съ тѣзи послѣднити, различно, още отъ онѣзи които наближавѣтъ до врѣтмето въ което трѣбува да напустѣтъ столовети на училището. Да исками шото сѣко дадено ученіе, даже и на дѣцата, да има една научна форма, то ще рѣче да исками невъзможното. Разумѣтъ трѣбуватъ е да бѣде добръ развитъ за да прѣйма едно таквось ученіе. Ако исками да туримъ основити за едно по подирѣно ученіе, трѣбува най-напрѣдъ да говоримъ на умѣтъ на дѣцата; трѣбува шото ученіето да бѣде съвсѣмъ съгледателно и да занимае въображеніето. Не трѣбува да небрѣжимъ за да туримъ, до колкото е възможно, онова което прѣподаваме на дѣцата, въ нѣкакво сношеніе съ наклонностити имъ или любимити имъ заниманія. Колкото повече училището ще дава движеніе на силити имъ, и толкось повече тѣ ще го обичѣтъ.

Има системи за въспитаніе които са виждѣтъ да искѣтъ да правѣтъ една игра въ ученіето; безъ съмненіе нѣкои сѣ искали да изразѣтъ чрезъ рѣчьта удовольствіе, и да кажѣтъ че трѣбува да правѣтъ на дѣцата едно удовольствіе съ ученіето. Тогасъ, най-строгити въспитатели, нѣмѣтъ, струвани са, никаква власть за да критикувѣтъ тѣзи система. Когато разумѣтъ захване да придобива власть върху въображеніето, сичко което е пронсхождало отъ първото достоинство изчезнува естествено. Момчето трѣбува вече да са е научило на единъ редовенъ трудъ; като доиди на една извѣстна възраст то бы намѣрило че да иска да играе съ него ще рѣче да го унижава вмѣсто да го изучи съ единъ серіозенъ начинъ; зашото серіозниятъ учителъ е много по уваженъ отъ ученицити си, отъ оногози който си играе само съ

тѣхъ. И тъй за дѣцата които сѣ маловъзрастни ще бѣде добрѣ, споредъ миѣніето ни, да избѣгнуама научните форми, които имѣтъ обикновенно нѣщо отвратително прѣдъ очите имъ. Освѣнъ това, трѣбува да имама грѣха за да размѣняма трудѣтъ сѣ почиваніето, часовети въ които трѣбува да стоятъ спокойно сѣдали и часовети въ които туй стоѣніе не е безъ друдопотрѣбно. Таквось е било, на сѣко врѣме, миѣніето на практическите учители.

Сѣко учение трѣбува да бѣде основано върху единъ добрѣ призмѣнатъ планъ. Този планъ ще бѣде опрѣдѣленъ отъ предметѣтъ на ученіето, отъ врѣмето което можемъ да имама и най-сетнѣ отъ самити учители. Въ сѣки случай, трѣбува да отивама отъ лесното на по мѣчното, и да са издигнемъ отъ елементити на високити познания, тъй щото едното да изгича сѣкогѣ отъ другото и че слѣдствието да намира въ примѣрити една здрава основа. Истина е че онова което разбирама отъ лесно и мѣчно е сѣвѣмъ относително; нѣ, отъ естеството на работити и отъ опитѣтъ, нѣ научавама че сичко което пада подъ умѣтъ е по лесно за разбиране отъ колкото отвличенити идеи; че сѣко учение има за начало усамотени работи и минава отъ тамъ на общити познания. И тъй трѣбува въ първото прѣподаване да избѣгнуама отвличенити идеи толкось дълго врѣме колкото ученицити немогатъ да ги разбиратъ (*). Нѣ ще забѣлѣжимъ сетнѣ че дѣцата разбиратъ много по лесно и запомнятъ много по-добрѣ сичко това което е отъ кръгѣтъ имъ; което има нѣ-

знати и което е въ сношеніе съ чувствата имъ, отъ онова което нѣма тѣзи черти. Можемъ да намѣримъ тука защо рѣшити на единъ языкъ ни даватъ повече мѣчнотии отъ тѣзи на единъ други и една книга повече отъ друга. Най-сетнѣ ученіята които искатъ най-малко прѣдварителни познания и най-малко приготвителни упражненія, са виждатъ по лесни: прѣчки са умножаватъ споредъ числото на тѣзи работи. Тука можемъ да откриемъ ако дѣцата сѣ само папагали които неправятъ освѣнъ да повтарятъ каквото сѣ чули да са казва, или ако распростиратъ една собствена дѣятелност. Подъ една друга точка на вѣрніе още, лесно е да разберемъ защо тѣзи учители които искатъ да прѣподаватъ на ученицити си сичко онова което сѣ научили тѣ сѣщити, не дохождатъ на една честита леснина. Тѣ забравятъ врѣмето което сѣ были принудени да посветятъ на работити за да ги разбиратъ добрѣ и не мислятъ че момчетата не сѣ приготвени както трѣбува да бѣдѣтъ тѣи щото ученіята които искама да имъ прѣподавама да бѣдѣтъ ползовити. Неможемъ да осѣтемъ до каква точка учители които имѣтъ малко опитъ, могатъ да са заблудѣтъ въ това отношеніе.

(*) Учителѣтъ който, въ първоначалното прѣподаване, захваща съ отвличеніи идеи, съ опрѣдѣленія и общи правила не ще пожени много плодове, отъ трудовети си. Въмѣсто да дава едно опрѣдѣленіе на шо е добродѣтелта, великодушіето, и прочее, той трѣбува да показва тѣзи добродѣтели въ дѣйствието; да начертава образѣтъ на добродѣтелния човѣкъ, на великодушния човѣкъ, да показва какъ мисли той, какъ постѣпва и отъ какви причини са рѣшава. Отъ призмѣтъ трѣбува да минава на тѣкуваніето.

ЗА РАЗНИТИ ВИДОВЕ НА ОБЩИТИ УЧИЛИЩА.

II.

Първоначалнитѣ учители.

Първото нѣщо което трѣбува да изискуама отъ единъ първоначаленъ учителъ, то е да знае добрѣ това което трѣбува да прѣподава на други. Сичкити училища като имѣтъ за цѣль да распрьскатъ нѣкои познания, нѣи можимъ да ги глѣдама като заведенія собствени да образуватъ учители, и може слѣдователно да са види за излишно да искама да основавама още нормални училища именно казани. При това трѣбува да глѣдама че отъ здравината която имама че единъ човѣкъ знае това или онова неможемъ да заключимъ че има сѣщо тѣи леснината да съобщава на други онова което при това той самъ знае добрѣ. Опитѣтъ доказа че много учени отъ първа степенъ не сѣ имали искуството за да прѣподаватъ. Тѣ не знаяха да избиратъ, въ купѣтъ на познанията си, това което можеше да прилича на възрастѣта и на нуждити на ученицити имъ. Тогасъ хората са погрѣжиха да основатъ особити заведенія опрѣдѣлени да образуватъ учители. Безъ да вѣрвама че нормалнитѣ училища могатъ да дадатъ дарбата за да прѣподаватъ на тѣзи които я имѣтъ, нѣи сми убѣдени обаче че тѣ ще развѣятъ тѣзи дарба въ лицата които имѣтъ сѣмето и. Освѣнъ това, тѣ ще забѣлѣжатъ опасностити които учители посрѣщатъ обикновенно при влизаніето въ попрището си. Нормалнитѣ училища сѣ отъ сѣка нужностъ за първоначалнитѣ наставници, защото въ голѣмото число което трѣбува отъ тѣхъ, ще има безъ това много които да не сѣ приѣли освѣнъ едно твърдѣ повърхностно образование.

Нѣкои сѣ често питали кои сѣ ученицити-наставници които прилича да са приѣматъ за да ходятъ въ нормалнитѣ училища. Додѣто дълго врѣме мѣстата на учители отъ селата ще са плащатъ малко както сѣ още въ много области, неможемъ да са надѣвама щото младежи, които сѣ въ сѣстояніе да си намѣратъ въ едно друго поприще едно доволно поминуваніе, да избиратъ това на учители. За да ги подканяма да са посвѣтѣтъ на мѣчното сѣстояніе за учители, трѣбува, прѣди сѣко нѣщо, да са трудимъ да умножимъ значително заплатити имъ. Прѣди да може да стане това, нѣи немислимъ щото да е добро да проваждама въ нормалнитѣ училища младежи които сѣ научени да живѣятъ въ доволността, нѣи онѣзи които сѣ стигнали на една твърдѣ висока степенъ на наука. Нѣкои прѣдложиха да избиратъ прѣпочтително за ученици-учители, лица въспитани въ селата които още отъ най-младити си години сѣ научени да живѣятъ въ тѣхъ, и които слѣдователно познаватъ по-добрѣ дѣцата отъ тѣзи чѣсть на населеніето. Нѣи быхми сподѣлили тѣзи идеи, нѣи струвани са обаче че ученици-учители които, за да захванѣтъ ученіята си, сѣ чакали възрастѣта въ която човѣкъ може да са приѣме въ нормално училище, могатъ мѣчно да придобѣятъ тѣзи леснини за да разбиратъ и запомнятъ, което е нужно за единъ добрѣ учителъ. Освѣнъ това може да са намѣратъ между ученицити отъ първоначалнитѣ училища дѣца отлични чрезъ дарбѣти си и леснината си, и които было по вкусъ, было по влѣніето на обра-

зовани мѣжѣ, желаятъ да са посветѣтъ за учители, и нѣи мислимъ че тѣ ще бѣдѣтъ сѣвършено собствени за да са проваждатъ въ нормалнитѣ училища отъ 17 до 18 години на възраст. Сѣщото е и съ онѣзи които сѣ стигнали въ по горнитѣ училища, и които сѣ обходили отъ тѣхъ нѣколко класса.

Нормалното училище ще си наложи дѣлото да приготвя добрѣ, подъ умственити, нѣравственити и педагогически отношенія, ученицити които трѣбува да направи способни да занимаватъ учителски мѣста.

Първото начало на умственото развитіе ще бѣде да имъ намѣри твърдѣ ясни и твърдѣ точни идеи за сичко което трѣбува да прѣподаватъ единъ день и да ги турѣ въ сѣстояніе за да направятъ тѣсамѣ толкось добрѣ колкото е възможно, сичко онова което тѣ ще трѣбува да изискуватъ по редѣтъ си отъ собственицити си ученици. За това тѣ трѣбува да приѣматъ едно първоначално учение което да е образецъ; и макаръ да заминавама отвѣдъ прѣдѣлитѣ на първоначалнитѣ училища, трѣбува да знаѣма да са спирама на врѣме. Като небрѣжимъ тѣзи послѣдня точка, като искама да отидѣмъ по далечъ, нѣи рискувама да направимъ голѣма вѣрѣда на ученицити; защото отъ една страна здравостѣта на най-необходимити познания може да стига; и отъ друга страна, младитѣ учители ще бѣдѣтъ тогасъ често наклонни да говорятъ въ училищата си за нѣща които интересуватъ повече самити тѣхъ. Трѣбува сѣвѣмъ щото ученицити-учители да могатъ да придобѣятъ твърдѣ здрави познания въ вѣрата. Сетнѣ, трѣбува щото ученицити-наставници да приѣматъ познания отъ обща полза таквись както понятія отъ географія, всеобща исторія, и особно отъ исторія за отечеството; трѣбува да имъ даватъ още нѣкои идеи за земледѣліе, простонародна игіена и прочее. Освѣнъ това, тѣ трѣбува да знаѣтъ твърдѣ добрѣ да четѣтъ, да смѣтѣтъ съ леснина, да пишѣтъ правилно и да имѣтъ била едно краснописаніе. Повече тѣ трѣбува да са навикнатъ да изражаватъ идеи си писменно съ единъ твърдѣ ясенъ и твърдѣ точенъ начинъ. Най-сетнѣ, тѣ трѣбува да знаѣтъ да пѣятъ. Тѣзи клонове могатъ да са научатъ отчасти отъ уроцити които приѣматъ и отчасти отъ прочитаніето на книги по добрѣ избрани, за цѣльта която първоначалнитѣ учители трѣбува да имѣтъ въ видѣ.

ДО СЪБОРѢТЪ ВЪ ОРТА-КЪОЙ.

(Една аллегорія.)

Платонъ, онзи дълбокъ мислителъ, който сѣ дълбокѣтъ си изслѣдуванія е исприварилъ вѣкътъ си повече отъ колкото на хиляда години, който искалъ да направи сичко изново, независимо отъ преданіето и авторитетѣтъ, пакъ не е можѣлъ да се отърве отъ вѣзрѣніята на врѣмето си. Неговата идеална република, коя се е съхранила (писана) до наше време, открива единъ редъ отъ неприложими въ животѣтъ идеи, отъ които е толкось богато и нашето столѣтіе. Този великъ умъ искалъ да ни даде съ сѣчиненіето си, образецъ за господарствено устройство, споредъ миѣніето му, най-добро, най-высоко и щастливо. Като имѣлъ тѣи предъ видѣ, той мислялъ да се отърве отъ сичкы нареды на отечеството си, отъ сичкы нѣравы и обичаи, кои по

прѣданіе ся завардили, и въ изборѣтъ ся ся рѣководилъ исклучително отъ тѣхностѣтъ и справедливостѣтъ.

И, дѣйствително, той ся опитѣлъ да исхвърли сичкѣтъ устарѣли идеи за религиятъ, обществото, бракѣтъ, семейството; нѣ нему не дошло и на умъ быля, да свали долу института, (уставъ) кой е узаконявалъ робството, нему даже и не е минавало презъ умѣтъ, че е възможно такова общество, което да нѣма нужда отъ робове. Философѣтъ който е допушѣлъ само онова, кое ся оправдавало отъ тѣхностѣтъ и справедливостѣтъ, намирилъ е за съвършено естествено експлуатацията на едного човѣка отъ другѣтъ, и никога си и не въобразявалъ, че като основава господарството си врѣхъ робството, той самъ-си предава высочайшата справедливост на най жестоко поруганіе.

Европейската цивилизация добръ разбрала това нѣщо, и нито на едного отъ утопистѣтъ, нѣма да доде на умъ вече да стиди господарството си врѣхъ робството.

Вліяніето на християнството, еще въ срѣднѣтъ вѣкове, е исплдило робството изъ цивилизованихъ часть на Европѣ, нѣ мястото на робовѣтъ, малко по малко, го застѣпили други видъ робове (нарѣчени — новы робове: каквыго сѣ быле, до послѣдние врѣме, селянѣтъ въ Руссія и Влашко.) Правото за новѣтъ робове ны ся представя, въ сегашното време, несъмвѣстно съ справедливостѣтъ и достоинството на човѣкѣтъ, нѣ до такѣвъ поглѣлъ не сѣ могли да ся издигнѣтъ най добритѣ реформаторы отъ срѣднѣтъ вѣкове. Рейхлингъ, Гуттенъ, Лютеръ, Цвингли, Калвинъ и др. твърдѣ добръ разбрали недостатѣтъ на врѣмето си и гоняли тѣзи недостатѣтъ съ огненнѣтъ си проповѣды, нѣ азъ, до днесъ, нити единъ пѣтъ не съмъ чувалъ, щото нѣкой отъ тѣхъ да е издигналъ гласѣтъ си срѣщу ново-рабското право. Тѣзи свободны мыслители не сѣ можѣли на пълно да ся откъснѣтъ отъ понятіята и възрѣніята на времето си.

Робството ще си остане за винагы като позорно пятно врѣхъ цивилизациятъ на старѣтъ. Срѣднѣтъ вѣкове изгонили робството изъ Европѣ, нѣ произвели новото робство, на което нѣй глѣдаме сѣщо така, какѣто на позорно пятно отъ тогавашнето просвѣщеніе.

Впрочемъ, може ли да ся каже, че най новото, далечъ заминалото, съврѣменно намъ човѣчество е свободно отъ този порокъ? Сичко ли сега, по между ни, въ църкѣтъ, въ социалнѣтъ наредѣ, съотвѣтствува на разумнытѣ исканія и справедливостѣта? Кой е въ състояние напълно да ся откопче отъ закоренелитѣ възрѣнія на времето си? Кой може да потвърди че е съврѣменно свободенъ отъ прѣдрасѣдѣцѣтъ и нѣма да направи онова, което сѣ направили Платонъ и Аристотелъ, Лютеръ и Гуттенъ?

И тѣй нека отблжнемъ отъ себѣ си оная мисль че ушѣ сичко е добро, което сѣществува отъ колѣ и са пазнѣ цѣлы вѣкове! Нека отблжнемъ отъ себѣ си оная логика, която увѣрява, че ушѣ сичко онова, което дѣйствително сѣществува — е разумно и тѣчно! Нека отблжнемъ онзи страхъ, кой ны пречи да работимъ добросѣвѣстно!

Човѣкъ е сѣщество способно за цивилизация, отъ това той трябва да напѣгѣ умѣтъ си, да търси на ввретѣ справедливостъ и по доброто, ако той е увѣренъ че е открилъ недостатѣтъ въ учрежденията си (наредѣтъ), то не трябва да спи и нищо да не прави съ надеждѣ, че лошото ще ся поправѣ отъ само-себѣ си.

Пчелата и до сега си прави медѣтъ сѣщо така, какѣто го е правила хиляды години напѣды, лисицата си изравя дупката винагы по една формѣ, паякѣтъ винагы еднакво си плете паяжината. — Само единъ човѣкъ върви напѣдъ. Колко е разликата между дѣятелното блѣскане, на самъ на тѣтъкъ, изъ нашѣтъ градове, и грубийтъ животъ изъ лѣсовѣтъ на пѣрвѣтъ хора! Какѣвъ прогресъ ще ся покаже когато сравнимъ ловжилѣтъ, кой е удовлетворялъ най нужнѣтъ потребности на прѣдѣтъ ны, съ нашѣтъ промышленостъ при помощѣтъ на машинѣтъ и трговията.

Нѣ негли, нѣй щяхме да бждемъ онова което сме сега, ако сѣкъй отъ насъ не умножяваше духовното наслѣдіе на бащѣтъ си, ако никой не мислѣше да развива онова, което ны е оставено отъ прѣдѣтъ поколѣніе? Някои, кои сѣ желаяли да вървѣтъ напѣдъ, заблудявали сѣ ся и сѣ вървѣли назадъ, нѣ усилията на тѣя хора не сѣ оставали безъ ползѣ, ако само тѣй сѣ хортували и дѣйствували по най добритѣ си убѣжденія. Само постоянното стремленіе за напѣдъ, непрестаннытъ трудъ, въ великѣтъ храмъ на културѣтъ, дава на човѣка правото да носѣ съ честь своето велико име, другояче, той впада до състояние на животното и ся подчинява на слѣпѣтъ инстинктъ.

Нашата обязанностъ е да развиваме наслѣданото отъ бащѣтъ си, да умножаваме даденный намъ капиталъ. «Сяко откритіе, кое ны е завѣщано отъ прѣдѣтъ ны у кѣто, то е было узрѣлъ плодъ въ рѣцѣтъ на потомството имъ става семе, изъ което израстнуваѣтъ новы цѣтѣве и плодове.»

Сичко, кое е способно кѣмъ по доброто не трябва да ся оставя тѣй; вѣдѣпно не измѣнимъ, тѣзъ, не трѣба да ги има въ учрежденията ны. И който мисли че е открилъ никакѣвъ недостатѣкъ, той не трѣба да са урахати до тогава, до дѣто не сполучи по доброто. То ся знае, че думата и работата на едного човѣка е като капка въ морето на човѣшкий животъ, нѣ тѣзи капка, като капи постоянно, продупчева и камѣкътъ.

Д. Енчевъ.

ЗА ФИЗИЧЕСКОТО ВЪСПИТАНІЕ.

Тѣлеснитѣ грижи.

V.

Елементѣтъ въ който сме повикани да живѣимъ и да дишемъ не е съврѣменно въ рѣцѣтъ ни. Нужно е, слѣдователно, да научавате момчетата да търпятъ лесно промѣненіята на атмосферата и да ги прѣдпазѣте тѣй отъ туй жалостно разположеніе за да са оставѣтъ да са управляваѣтъ отъ сичкитѣ промѣненія на състояніето на въздухѣтъ, расположение въ което въображеніето играе често една толкосъ голѣма рола. Нѣка тѣ са научатъ прочее отрано да не са боятъ нити отъ студеното, нити отъ топлото, и нѣка студѣтъ и мокрежѣтъ не ги възбранаваѣтъ да правятъ упражненіе на чистѣтъ въздухъ, понеже тѣмъ тогасъ испареніето, като става съ по-малко леснина, има нужда за да са възбужда. Вліяніето на въздухѣтъ върху здравіето на тѣлото и върху веселостѣта на душата като сѣ едно припознато нѣщо

(твърдѣ чувствителнитѣ разлики които хавата произвежда между хората сѣ едно доказателство на това), не е маловажно, въ възпитаніето, да бодѣрствувате за качеството на въздухѣтъ когото дѣцата дишатъ обикновенно. Въ стаити дѣто стоятъ обикновенно, въ тѣзи които служатъ за училищата, и въ стаити дѣто спятъ най-много, трѣбува да подѣржате единъ чистъ въздухъ, съ срѣдството на прѣдупченъ вѣтрѣ, когато е разваленъ. Пердетата съ които нѣкои обиколяваѣтъ креватитѣ си, сѣ вѣрѣдителни, зашто възбранаваѣтъ чистѣтъ и новѣтъ въздухъ да влиза, исто тѣй както да стоплювате прѣзъ ношѣта стаята въ която спите, разваля въздухѣтъ. Сѣщо тѣй презъ данѣтъ, състояніето на въздухѣтъ на стаити трѣбува да бжде умѣрено, зашто ако стане презмѣрно то разслабва тѣлото и изнемогава го. Колкото е възможно трѣбува да избѣгнѣвате щото едно твърдѣ голѣмо число лица да са намиратъ наедно въ едно тѣсно мѣсто, най-много презъ ношѣта. Двѣ дѣца не трѣбува да расподѣлятъ сѣщо легло, още по-малко трѣбува да расподѣлявате, както сме виждали примѣри, щото едно дѣте което е здраво да лѣга при едно болно дѣте. Опитѣтъ доказва че момчетата които лягатъ при възрастни лица, губятъ отъ силитѣ си, и били често улавѣтъ началото на разни болести таквисъ както хващаніето на ставитѣ и ревматизмѣтъ. Сѣщо тѣй трѣбува да употребявате съ прѣдпазванія добритѣ миризми съ цѣлъ за да поправяте въздухѣтъ. Твърдѣ силнитѣ миризми, тѣзи на растѣніята, напѣрѣ, разслабватъ житѣ и можѣтъ били да произведѣтъ прѣмалѣнія. Наблюденіята на Г. Ингенхусъ доказаха че сѣщитѣ растенія които спомагаѣтъ за да причистиваѣтъ въздухѣтъ подъ вліяніето на слѣнцето произвождатъ едно противно дѣйствіе презъ ношѣта. Сутреннѣтъ въздухъ е, по тѣзи причина, по здравъ за да дишете отъ вѣчернѣтъ въздухъ; нова причина за да научавате и младежѣтъ да става рано. Тѣзи наука като са земе още отъ дѣтинство, става една нужда, и тя е най сигорното срѣдствѣ за да продължите животѣтъ и здравіето.

Въ нашѣтъ климатъ даже, тѣлото нѣма нужда отъ толкосъ дрѣхи колото обичаятъ и суетата му правятъ да носи. Трѣбуваѣтъ дрѣхи обаче и начинѣтъ съ който са обличате не е никакъ безъ разлика най-много въ годинитѣ на растеніето. Колкото по малко са отдалечавате отъ природата, толкосъ по-добръ сте увѣрени за да съхраните и да умножите силитѣ на тѣлото, и толкосъ повече сѣщо тѣй можете да са надѣвате за да го окоравите, нѣщо което отъ една голѣма важностъ въ много положенія на животѣтъ. Ако и родителитѣ да отстѣпватъ твърдѣ често оше, върху тѣзи точкѣ, на вліяніето на модата и на каприцитѣ на дѣцата си, не трѣбува обаче да са отчаявами за да видимъ да вѣстѣржествуватъ малко по-малко разумнитѣ сѣвѣти и направленіята на истинскѣтъ възпитателъ. Нѣй ще изложимъ тука главнитѣ правила които трѣбува да са слѣдуваѣтъ.

ЗА ДОБРИТИ И ЛОШИТИ НАКЛОННОСТИ НА ЧОВѣКѣТЪ.

II.

На природата нѣй ще противоложимъ природата; зашто, не трѣбува да са двоумимъ да го кажемъ, прѣдрасѣдѣцитѣ и навицитѣ на дѣцата мо-

гът да придобият една таква сила што излиза от това според изражението на простият, една втора природа.

Прѣдразсѣждати, искамъ да кажа сѣко убѣждение което прѣдшестува разсѣдението и са образува въ духътъ туку-рѣчи безъ участіето ни и безъ знаніето ни.

Навигити, искамъ да кажа една степенъ на леснина за да правимъ едно нѣщо съ единъ начинъ по-добрь колкото съ други, и който, съ врѣмето като неизскува вече никакво трудно усилие са извършва въ тишината и е придружено съ удоволствието.

Впрочемъ, прѣдразсѣждати могатъ да бѣдѣтъ истинни или лъжливи.

Навигити могатъ да бѣдѣтъ добри или лоши.

Въ точката на религіозната вѣра азъ викамъ истинъ сѣки прѣдразсѣждѣкъ който е съобразенъ съ тѣзи вѣра.

Въ точката на зрѣніето на нѣравнестността, азъ викамъ добри навигити които сѣ съобразни съ правилата на нѣравнестността.

Да привържемъ на божіето име и мисль тѣзи неограничени и доброволни понятія, на доброто, хубавото, безкрайното които плаватъ въ неопредѣлеността на първита идеи; да дадемъ за основа на надѣждата и на страхътъ, за да бѣдѣтъ нѣтънни, вѣчността на бѣдѣщиятъ животъ, ето кое викамъ истинни прѣдразсѣждѣки и тѣ имѣтъ тѣзи сгода на тѣ лъжливи прѣдразсѣждѣки, че разумътъ, споредъ както той са развива и освѣтлява и колкото е добрь образованъ и добрь управленъ, ги испитва, потвърдява ги и укрѣпява вѣрата съ убѣдението.

Внѣшни религіозни дѣла, распорѣдението на врѣмето въ редовни чѣсти, които да подчиняватъ употребленіето му на длѣжността, въздържаніето въ удовлетвореніето дадено на вещественити нужди, прѣдпазваніето и задържаніето, които съставлятъ срамливостта и почетътъ, лишеніето и жертвити които упражняватъ търпението и отръхватъ една великодушна добрина, ето кое викамъ добри навиги, и тѣ имѣтъ сѣщо тѣ тѣзи сгода надъ лошита че обхвата съ почтени хора, ходеніето при вѣжливиятъ свѣтъ и опитътъ на животътъ ги поправятъ сѣкоги; че споменътъ и наклонностити които оставятъ въ сърцето сѣ жѣлни съ сладостъ, че общото уваженіе са привързва на тѣзи навиги и че, ако тѣ дойдѣтъ да не отговорятъ на вѣтрѣшнити чувства, тѣ ще са закрѣпятъ и слѣдватъ на вѣжъ отъ законити на честта и на вѣжливостта.

Това е доста за да истѣкува мисльта ми, и за да отдалечи отъ изражениата ми сѣко неопредѣлено значеніе, когато казахъ като скратихъ сичко туй учение, че първата и най здравата основа на нѣравнестното възпитаніе, сѣ истиннити прѣдразсѣждѣки на добрити навиги.

И една друга още по-силна причина не позволява вече на родителити да оставятъ едно дѣте затворено въ фамиліята си. Това е нуждността за да научи да живѣе съ подобнити си. Каквѣто страхъ, каквото отвращеніе и да осѣжатъ нѣкои, трѣбува да са оставятъ да минѣтъ прѣзъ туй опитваніе. Безъ туй ще ги имѣтъ въ несвършено възпитаніе: като искѣтъ да ги прѣдпазятъ отъ нѣкакви опасности, тѣ ще останѣтъ безъ сила и безъ защита противъ още по-голѣми опасности, отъ които най малката бы была единъ празенъ и безполезенъ животъ.

ИЗВОДИ ОТЪ ДОПИСКИТИ НА ТУРЦИЯ.

ВИДИНЪ 15 Марта. Сѣмѣ да са похваля, чи отъ нѣкое врѣме насамъ и нашійтъ градъ начена да са поутирѣся отъ невѣжеството и полека-лека да са доближава къмъ просвѣщеніето. По доброто уреждане на училищата, мѣжки и дѣвически; отваряньето на читалище съ цѣль да разпространява образованіето между селенитѣ; откриваньето на еженедѣлни бесѣди за женитѣ, и сега наскоро — отваряньето на недѣлни училища за обученіе на еснафскитѣ слуги, мастори, калфи и чейраци — свидѣтелствуватъ, чи и нѣй не стоимъ на едно мѣсто, но заедно съ другитѣ си брати, макаръ и не тѣй шумно, вѣрвѣме напредъ — къмъ свѣтлината.

Незная до колко голѣми плодове сѣ принесли и принасятъ недѣлнитѣ училища по другитѣ градища изъ отечеството ни; по нашето, както са подкара отъ начало, съ каквото удоволствіе са посрѣщна отъ сичкитѣ ни граждани и пламениата жадность на ученицитѣ за наука, ако само и пре-

подавателитѣ постоянствуватъ и сѣвѣстно исполняватъ дѣлото, на което доброволно са сѣ посвѣтили, нѣма сѣмѣніе, чи трудовѣтѣ имъ въ скоро врѣме ще са възнаградѣтъ съ изобилни плодове. Да са възродѣтъ отъ ново 250 души, като имъ са отворѣтъ очитѣ да четѣтъ, пишѣтъ и смѣтатъ; да имъ са покаже пѣтътъ къмъ истинното благополучіе, ще бѣде единственното неоцѣнимо възнаграждение за сѣкиго, който малко или много е спомогналъ за осѣщественіето на това Богоугодно дѣло.

За сега нѣй има да благодаримъ на читалището си, което, при сичката си оскудность за пари, прѣе да снабди несостоятелнитѣ ученици съ нужнитѣ имъ книги, табли, калѣми, писалки и др., а най голѣма почестъ и похвала трѣба да отдадеме на ГГ. учителитѣ: А. Кесяковъ, Д. К. Златаревъ, Георги Младеновъ и на господа граждани: П. Даміановъ, Хараламби Іовановичъ, Александри Х. Иліевъ, Ставро Ангеловъ, Младенчо Ванковъ, Тома Ц. Ванчевъ, Коста Даміановъ и Младенъ Павловъ, които отъ любовъ къмъ ближнитѣ си станѣхъ причина да са отворѣтъ училищата, кѣто доброволно въсприѣхъ да бѣдѣтъ преподаватели въ тѣхъ. Строгата истина изискува да бѣдимъ признателни къмъ помѣнутитѣ господа, защото ако не прѣемахъ тѣ върхо си този трудъ, то и отзариеньето на училищата щѣше да бѣде невъзможно.

За по редовно слѣдване на недѣлнитѣ училища са направи и единъ уставъ, койго отпослѣ, споредъ нуждата, ще са приработва и добавяватъ още нѣкой нѣща. Проваждамъ ви го, помѣстете го.

УСТАВЪ

НА НЕДѢЛНИТѢ БЪЛГАРСКИ УЧИЛИЩА ВЪ ВИДИНЪ.

Цѣльта на недѣлнитѣ училища.

§ 1.

Главната цѣль на недѣлнитѣ видински училища е 1) да са запознаѣтъ видинскитѣ еснафски мастори, калфи и чейраци съ български прочитъ, писанѣ и смѣтанѣ и 2) до колкото позволяватъ средствата, да имъ са дава въ разказъ всевъзможни повърхностни познанія: религіозни, исторически, естествени, търговски, занаетчійски и земеделчески.

Поддържанѣ на недѣлнитѣ училища.

§ 2.

За сега видинскитѣ недѣлни училища ще са поддържатъ отъ читалището и отъ произволна помощъ, която ще са събира отъ благотворителни лица и отъ самитѣ ученици, които са съ запла-та (хайлѣкъ).

§ 3.

Помощта, която волно ще са събира отъ благотворителни лица — ще са събира по този начинъ: ще има една котія съ надписъ: «Помощъ за поддържанѣ на недѣлнитѣ видински училища.» — Тя ще е прикачена на училищнитѣ врата, или на друго по отворено мѣсто. Тѣзи котія, за сега, ще е подпечатана съ читалищнитѣ печатъ, а послѣ съ печатъ на особното настоятелство на недѣлнитѣ училища. Въ нея сѣко благотѣлно лице, както и сѣки ученикъ, ще пуща колкото обича.

§ 4.

Речената котія ще са отваря единъ пѣтъ на мѣсецътъ — въ присѣствіето на читалищното настоятелство, или въ сѣбраніето на настоятелството отъ нед. учил. Колкото пари са сѣ събрали за сега ще са вѣржаватъ на читалищнитѣ касиеритѣ, а послѣ на утреденія отъ настоятелството касиеритѣ.

§ 5.

Читалището или училищното настоятелство ще си има грижата на вѣме да снабдява несостоятелнитѣ ученици съ нуждитѣ книги, табли, хартии, писалки, калѣми и др.

Управленіето на недѣлнитѣ училища.

§ 6.

За тѣзи първа година, защото преподавателитѣ доброволно и безъ никакво възнаграждение, въсприѣхъ да преподаватъ въ недѣлнитѣ училища, то и управленіето на тѣзи учил. безотговорно ще зависи само отъ тѣхъ, безъ никакво противѣніе обаче на глав. цѣль на училищата; а въ послѣдствіе, ако са сѣстави отдѣлна каса за поддържанѣ на училищата, то тогѣзъ и управленіето имъ ще са възложи на едно особно настоятелство,

избрано изъ помежду по ученюлюбивитѣ граждани.

§ 7.

Макаръ чи учителитѣ на недѣлнитѣ училища доброволно и безвъзнаграждение са въсприѣли този трудъ, и донѣкадъ сѣ самовластни въ работата си, но пакъ за редовни върѣжѣ на училищата, имъ са налагатъ слѣдующитѣ длѣжности: 1) сѣки учителъ е длѣженъ редовно да посѣщава училищата на уреченото врѣме; 2) да исполнява точно и сѣвѣстно въсприѣтата си работа а 3) въ случай, чи неможе да присѣтствува по причина на болѣсть или по нѣкоя извънредна важна работа, трѣба писмено да извѣсти отсѣствіето си.

§ 8.

Недѣлнитѣ учители, за по добрь успѣхъ на ученицитѣ, освѣнъ извънреднитѣ си засѣданія, които ще ставатъ въ сѣко врѣме, когато са видни за нужно, ще правѣтъ и едно редовно засѣданіе — единъ пѣтъ въ мѣсецътъ.

§ 9.

Въ месѣчното си засѣданіе сѣки учителъ ще си дава бѣлѣжитѣ върхо сѣко нѣщо, което е забѣлѣжилъ въ преподаваніето си, тѣй и за успѣхътъ на забѣлѣженитѣ отъ него ученици. Тамъ по общо удобреніе ще са прѣема или отрича, каквото и да било мнѣніе.

§ 10.

Недѣлнитѣ училища ще са стварятъ сѣка недѣля, или, ако намѣрѣтъ за добрь учителитѣ, и сѣки празникъ, подиръ отпусъ на черкова. Приданіята ще траятъ два часа.

Приеманіето на ученицитѣ.

§ 11.

Въ числото на недѣлнитѣ ученици ще са прѣематъ отъ сѣка възраст еснафскитѣ мастори, калфи и чейраци, които не сѣ заразени съ нѣкаква болѣсть.

§ 12.

Приеманіето на нови ученици презъ годината ще става сѣки мѣсецъ и то за сега съ общото удобреніе на недѣлнитѣ учители, а послѣ съ удобреніето на настоятелството. С. Иліевъ.

— Политическити новини, тѣзи седмица, сѣ безинтересни: Денешити които прѣзѣмаи са ограничаватъ да разказватъ само нѣкои дребни сраженія които станали въ Парижъ.

— Понеже тѣзи дни ся раздадохъ какъто въ чуждыятъ така и въ нашитѣ печатъ нѣкои си слухове относително до съставеніето на една Българо-Гръцкѣ комисія, която имала ужъ за цѣль да съгласи патіаршескитѣ притѣзанія съ Българскитѣ исканія, които слухове смутихъ не само сичкитѣ въ Цариградъ Българи, но и членовитѣ на народнитѣ съборъ, наложено ми е да ви съобщѣ че, споредъ официални свѣденія, подобна комисія никакъ не съществувѣа: и ако нѣкои частни лица, безъ волѣтъ и знаніето на съборътъ, правятъ частни опыти за примиреніе на двѣтъ страни, то не ще каже никакъ че има отъ тѣва да ся повреди нищо мисльта и силата на издаденитѣ царскыи ферманъ за съставеніето на Българскитѣ Ексархія. М. Д. Балабановъ.

— Засѣданіята на народнитѣ ни събранія са отложихъ за 15 дни по причина на празниците. По слѣдствіе на туй отлаганіе, Н. Б. Г. Йорданчо ефенди и Г. Кесаровъ, прѣдставители на търновската епархія заминаха за Брусса, и Г. Мирон Павловъ, прѣдставитель на ловченската епархія тргна ца Ловечъ.

— По причита на великенскити празници, притурката на Турція нѣма да излѣзе този вторникъ.

— 0 —

Благотѣлното Братство благоволи да подари три годишни теченія отъ вѣстникътъ ни, които остави да распорѣдимъ тамъ дѣто намѣримъ за по добро.

Н. Бл. Савастаки Ив. Гѣзовановъ благоволи да подари едно годишно теченіе отъ В. «Турція» за дѣвическото училище въ Видинъ.

Св. Попъ Костандинъ принася въ даръ едно годишно теченіе отъ сѣщия вѣстникъ за селото Боровица.

Въ Видинъ има и други училища и много села наоколо, които отъ сѣздание-мира не сѣ виждали вѣстникъ. Колко ще е хубаво, ако бы и други родолюбци послѣдватъ примѣрътъ на тѣзи двѣ достоуважаеми лица.